

ATYPISCHE PARKINSONISMEN

Wat is dat nou?

Deel 1

Agnita Boon

Parkinsonisme Vereniging

1-10-2022

WAT GAAN WE DOEN?

Deel 1

- Wat is parkinsonisme?
- Wat zijn de verschillen?
- Kan Parkinson later toch parkinsonisme blijken?
- Hoe hard is de diagnose?

Deel 2

- Wat zijn de behandelmogelijkheden?
- Wat is de prognose?
- Wat houdt ons expertisecentrum PSP-CBS in?

WANNEER SPREKEN WE VAN PARKINSONISME?

- Parkinsonisme = klinische diagnose
  - Vertraging van bewegingen (bradykinesie)

EN

- Tenminste 1 van:
  - Trillen (tremor)
  - Stijfheid (rigiditeit)

WELKE ZIEKTEN GEVEN PARKINSONISME?

WANNEER DENKEN WE AAN *ZIEKTE* VAN PARKINSON?

- Eenzijdig begin
- Rusttremor
- Progressief beloop
- Goede reactie op levodopa voor tenminste 5 jaar
- Ongecontroleerde bewegingen tgv levodopa
- Lange ziekteduur van > 10 jaar
- Verminderde reuk

WANNEER DENKEN WE NIET AAN ZvP?

RODE VLAGGEN - EXCLUSIECRITERIA ZVP

- beroertes of hersenletsels, symmetrisch, alleen aan benen: *vasculair*
- gebruik van bepaalde medicijnen, symmetrisch: *door medicatie veroorzaakt*
- oogbewegingsstoornissen, ernstige bulbaire symptomen < 5 jaar: *PSP*
- vroege hallucinaties, dementie en balansstoornis: *Lewy Body Dementie*
- piramidale, cerebellaire, vroege autonome of bubaire verschijnselen, snelle progressie, antecollis, of stridor: *Multi Systeem Atrofie*
- verschijnselen blijvend aan 1 kant > 3 jaar: *Cortico Basaal Syndroom*
- waterhoofd of tumor bij beeldvorming
- parkinsonisme alleen aan de benen > 3 jaar: *Normal Pressure Hydrocephalus*
- ernstige balansstoornissen < 3 jaar: *PSP, LBD, MSA*
- geen non-motor verschijnselen < 5 jaar: *Andere diagnose, geen parkinsonisme*
- geen goede reactie op Levodopa, tenminste 1000 mg 3 maanden: *1 v. hierboven*

WAT HEBBEN WE HIERVOOR NODIG?

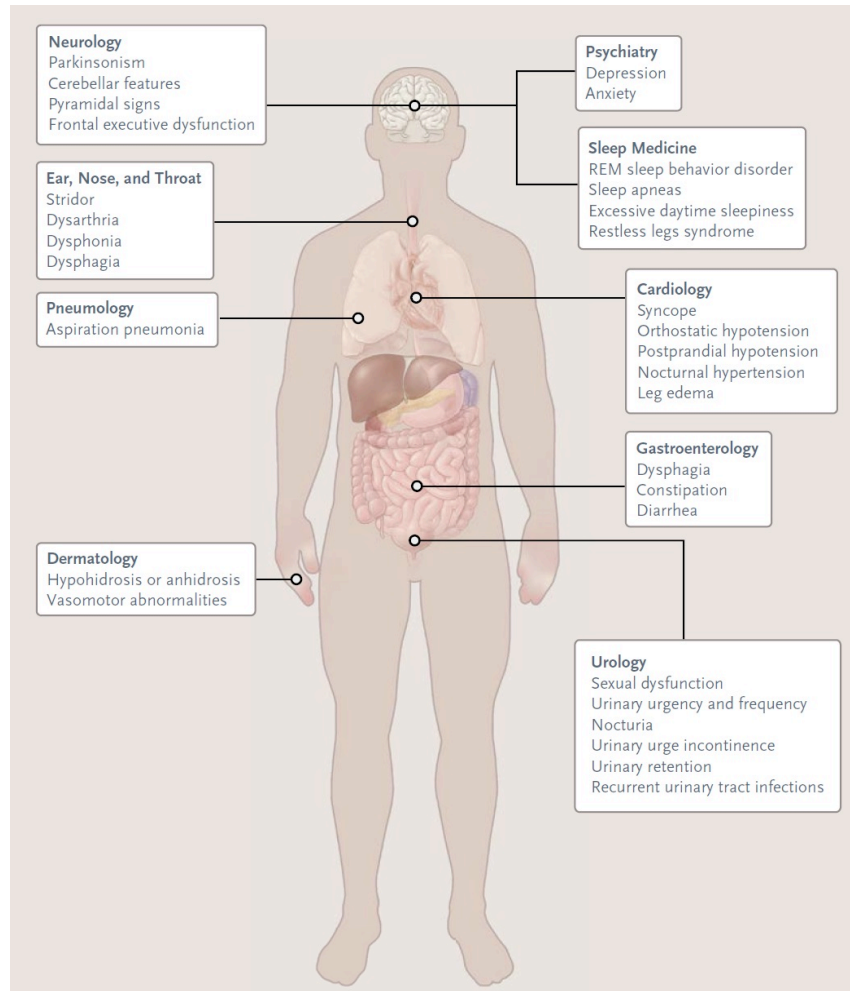
- Goede anamnese
- Goed neurologisch onderzoek

- MRI-hersenen
- Bloedonderzoek

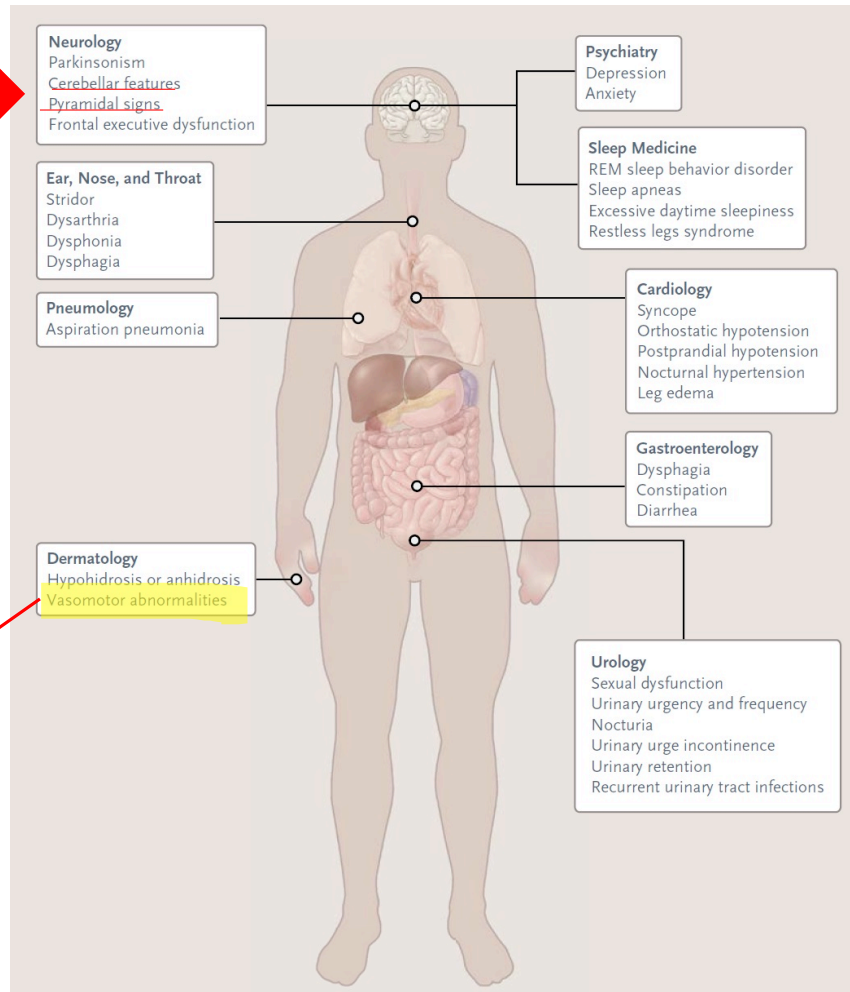
MULTI SYSTEEM ATROFIE

MSA

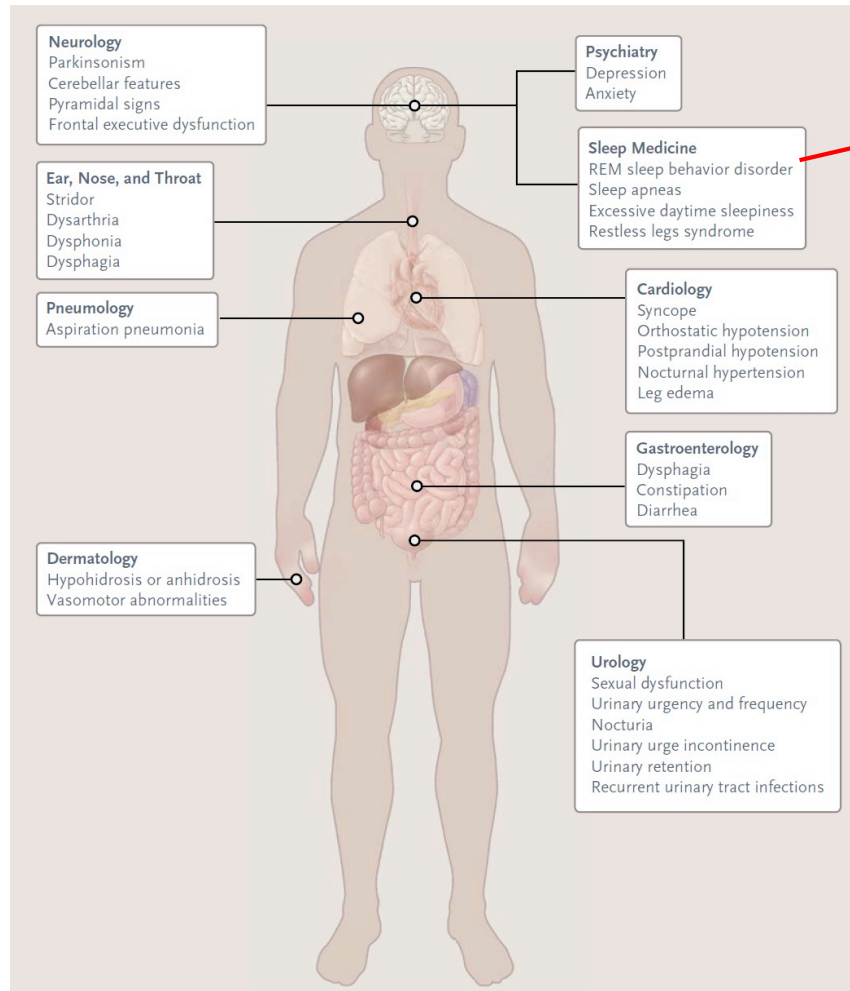
Fanciulli, NEJM, 2015

MSA

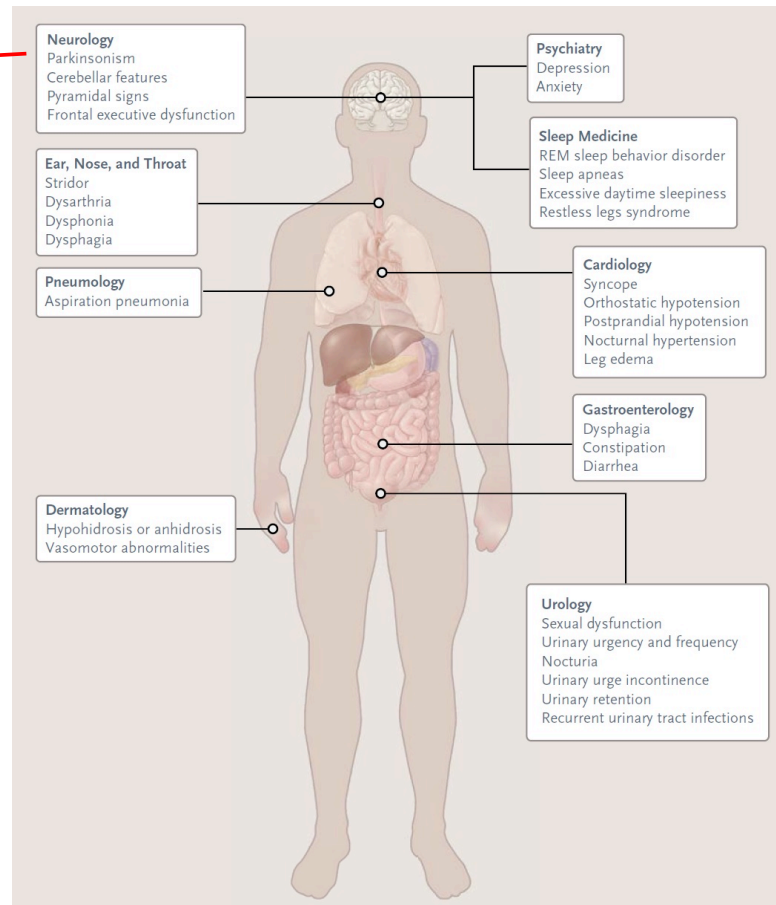
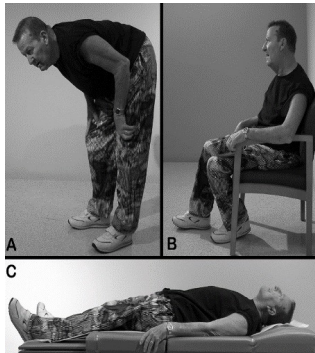
Fanciulli, NEJM, 2015

MSA

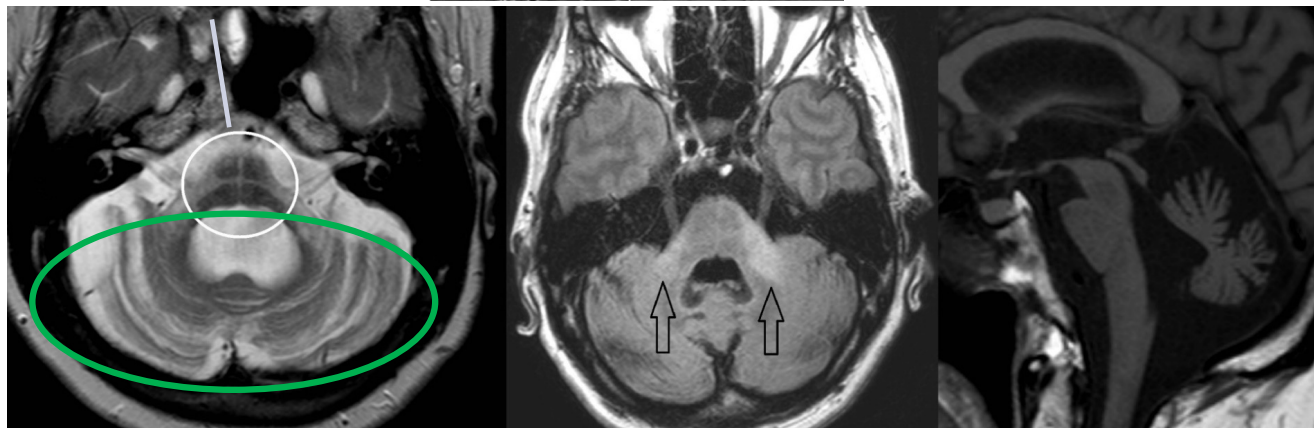
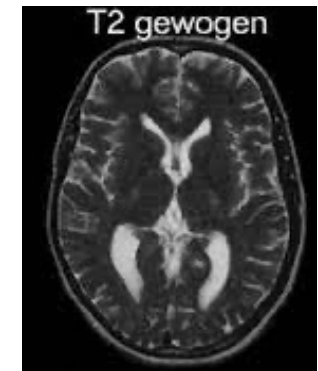
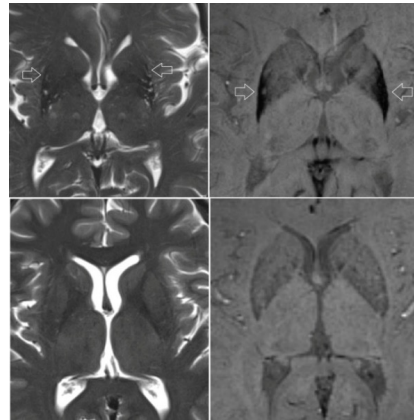
Fanciulli, NEJM, 2015; video: Herlin et al, J Sleep Res 2015

MSA

Fanciulli, NEJM, 2015

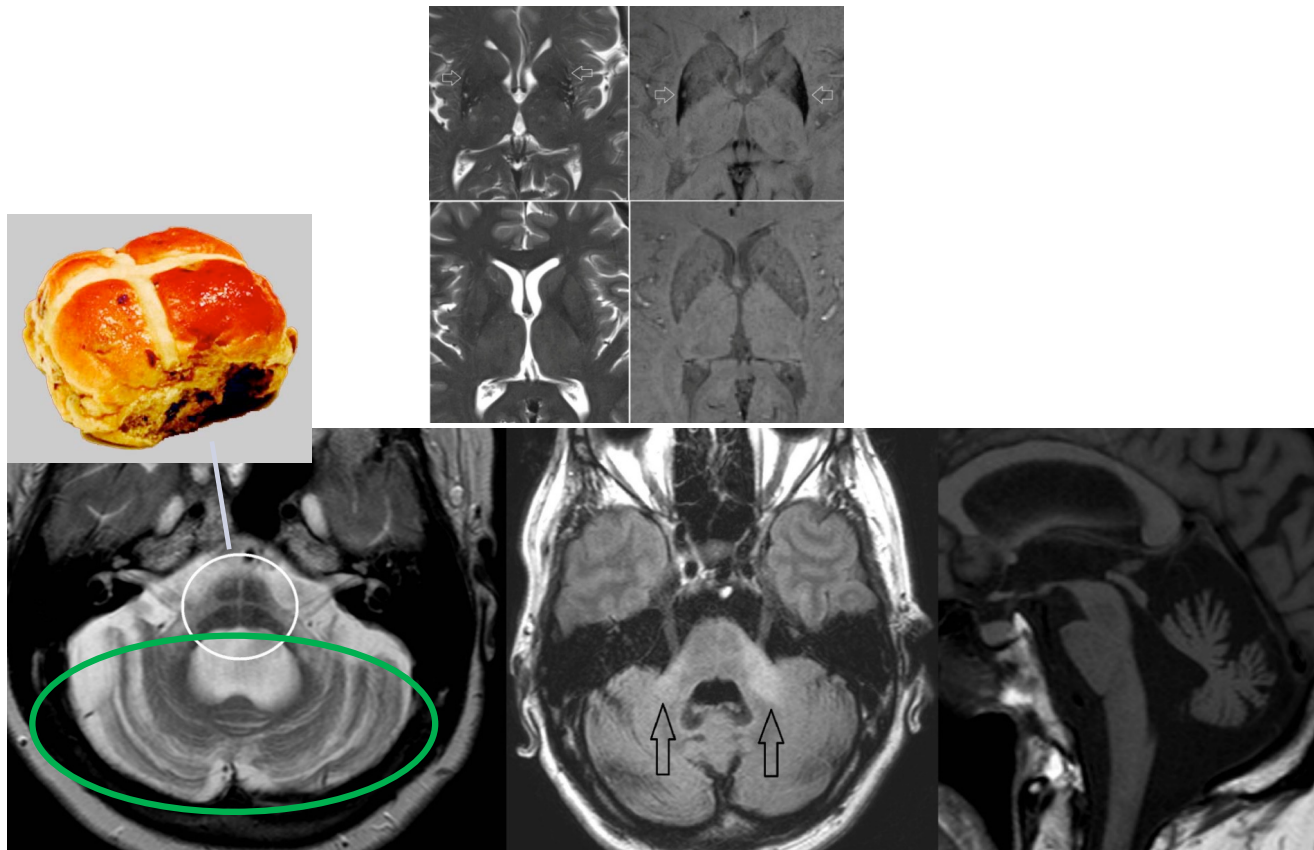
MRI BIJ MSA

Meijer, J Park Disease, 2017

MRI BIJ MSA

Meijer, J Park Disease, 2017

PROGRESSIVE SUPRANUCLEAR PALSY

PSP

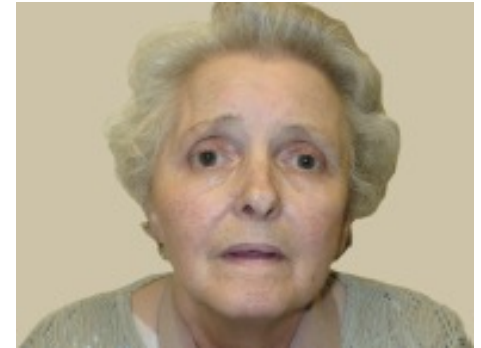
- Stoornissen in 4 domeinen:
  - Oogbewegingen
  - Balans
  - Parkinsonisme
  - Cognitief en / of gedrag

PSP

- Stoornissen in 4 domeinen:
  - Oogbewegingen: mn verticaal gestoord
  - Balans
  - Parkinsonisme
  - Cognitief en / of gedrag

NTvG

verbaasde blik

The Lancet

Paizeren (N)

PSP

- Stoornissen in 4 domeinen:
  - Oogbewegingen
  - Balans / houding
  - Parkinsonisme
  - Cognitief en / of gedrag

PSP

- Stoornissen in 4 domeinen:
  - Oogbewegingen
  - Balans
  - Parkinsonisme
  - Cognitief en / of gedrag: impulsief, echolalie, applause sign

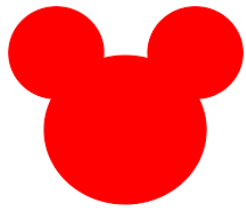
PSP

- Stoornissen in 4 domeinen:
  - Oogbewegingen
  - Balans
  - Parkinsonisme
  - Cognitief en / of gedrag

	PSP-RS	PSP-P	PSP-PAGF	PSP-CBS	PSP-PNFA	PSP-bvFTD	PSP-C
Rigidity	Axial > limb	Limb > axial	Axial	Limb > axial	+	+	Axial > limb
Early postural instability and/or falls	+++	-	+	-/+	-	-	+++
Early eye movement abnormalities	+++	++	+/-	++	+	+	+++
Early cognitive decline	++	-	-	+++	+++	+++	++
Early frontal behaviour	++	-	-	++	++	+++	++
Non-fluent aphasia and/or apraxia of speech	+	-	-	++	+++	++	-
Limb dystonia	+	+	-/+	+++	+	+	(limb and truncal ataxia)
Pyramidal and Babinski's signs	+	+	+	++	+	+	-
Levodopa response	-	++	-	-	-	-	-
Dysautonomia	-	-	-	-	-	-	-

MRI BIJ PSP

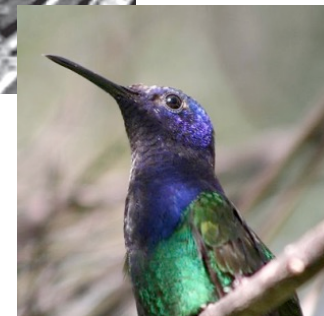
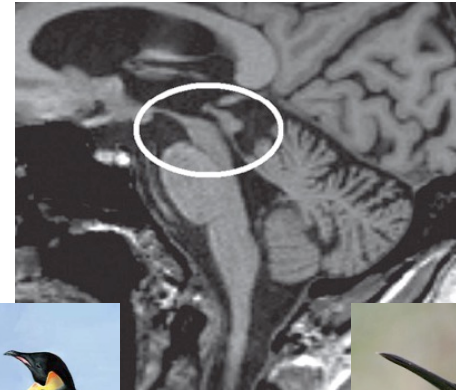
Mickey Mouse sign

Morning glory sign

Pinguin of kolibrie teken

Meijer, J Park Disease, 2017

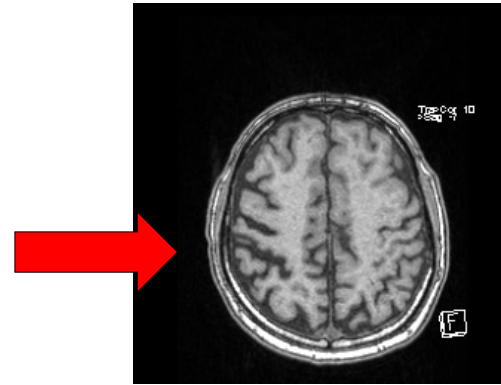
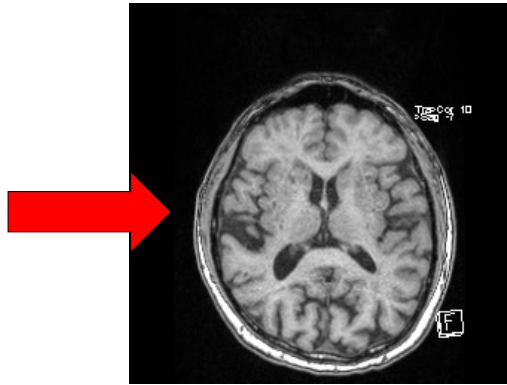
CORTICOBASAAL SYNDROOM

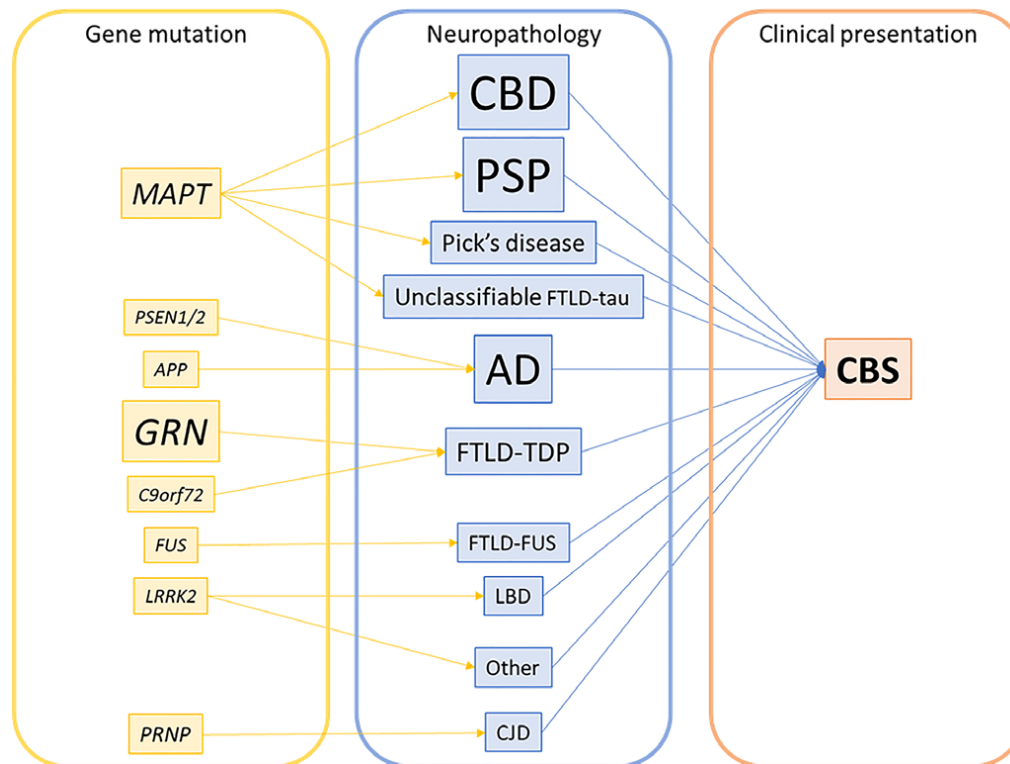
CBS

- (Sterk) Asymmetrisch parkinsonisme
- Standsafwijkingen aan aangedane arm / lichaamshelft (dystonie)
- Geen goede reactie op levodopa
- Schokken (myoclonieën)
- Onvermogen om gewone handelingen te verrichten (apraxie)
- Arm die er niet bij hoort (alien limb)

MRI BIJ CBS

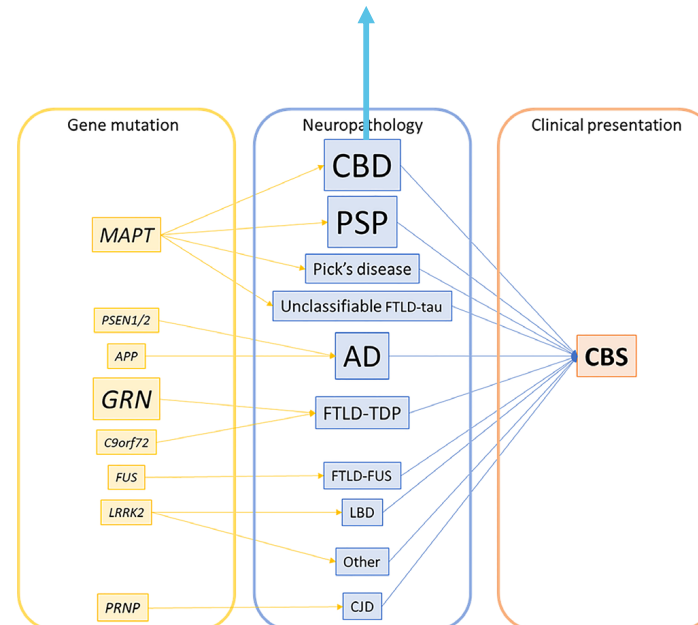
ONDERLIGGENDE OORZAKEN BIJ CBS?

WAT IS VERSCHIL TUSSEN CBS EN CBD?

Klinische presentatie bij hersenafwijkingen passend bij CBD:

- CBS
- PSP
- Fronto Temporale Dementie (FTD)
- Primair Progressieve Niet Vloeiende Afasie (PPNFA)

RELATIE PSP EN CBD MET IGLON5?

**Movement
Disorders**

CLINICAL PRACTICE

CASE REPORT

Corticobasal Syndrome in a Patient with Anti-IgLON5 Antibodies

Kimiharu Fuseya, MD, Akio Kimura, MD, Nobuaki Yoshikura, MD, Megumi Yamada, MD, Yuichi Hayashi, MD, and Takayoshi Shimohata, MD, PhD*

Dystonia, Lower Limb Stiffness, and Upward Gaze Palsy in a Patient With IgLON5 Antibodies

Neuroinflammation is discussed as one important contributor to neurodegeneration.¹ Recently, a novel antibody against IgLON5 was identified in a syndrome of progressive parasomnia,

762 Movement Disorders, Vol. 31, No. 5, 2018

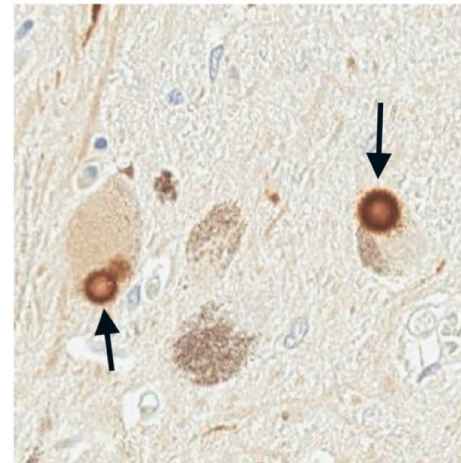
Onderzoek naar antistoffen bij PSP en CBS

DEMENTIE MET LEWY BODIES

DEMENTIE MET LEWY BODIES

- Dementie
- Geheugen fluctueert over de dag
- Parkinsonisme
- Hallucinaties

- Droomslaap stoornis
- Autonome stoornissen
- Vallen en flauwvallen

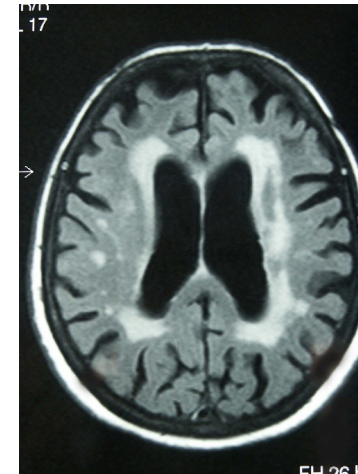

VASCULAIR PARKINSONISME

VASCULAIR PARKINSONISME

- Symptomatisch
- Vaak herseninfarct(en) of hersenbloeding(en) gehad
- Vaak risicofactoren HVZ
- Symmetrisch parkinsonisme
- Geen goede reactie op levodopa
- Stapsgewijze achteruitgang
- Vooral benen aangedaan
- Witte stof afwijkingen op de MRI

KAN T EERST ZVP LIJKEN EN DAN ANDERE VORM?

- In begin nog niet alle symptomen aanwezig
- MRI hoeft niet afwijkend te zijn

Ziekte van Parkinson

Erfelijke Parkinson

Afwijking in genen

IJzerstapelingsziekten (NBIA)

Spinocerebellaire Ataxie

Ziekte van Huntington

In begin kan diagnose lastig zijn!

Secundair Parkinsonisme

NPH

Vasculair

Medicamenteus Trauma

Metabool

Functioneel

Infectieus

Toxisch

Trauma

Ontsteking

.....

Atypisch Parkinsonisme

MSA

PSP

CBS

LBD

HOE GOED KUNNEN WE DIAGNOSE STELLEN?

VIEWS & REVIEWS

Accuracy of clinical diagnosis of Parkinson disease

A systematic review and meta-analysis

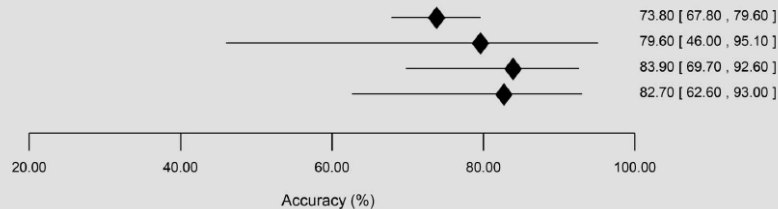
Test diagnosis:

D: Clinical diagnosis mainly by nonexperts

E: Initial clinical diagnosis by experts

F: Refined clinical diagnosis by experts *

G: UKPDSBRC clinical criteria

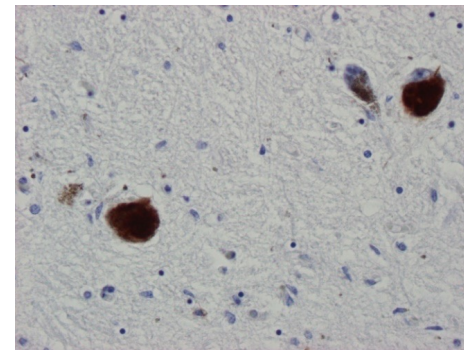
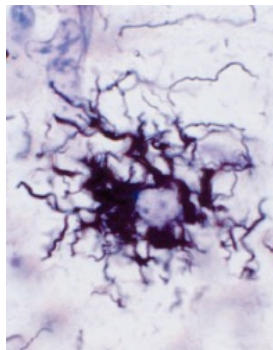
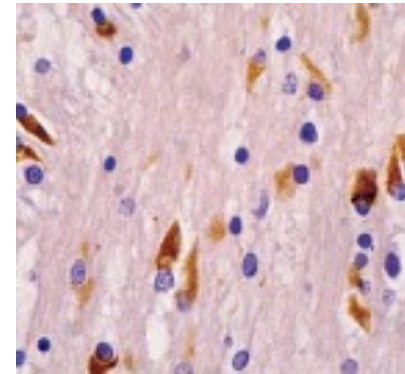
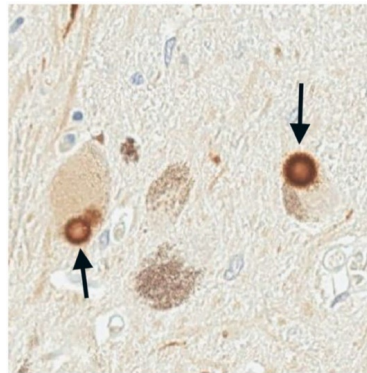

Initiële diagnose bij PSP:

- Dementie
- ZvP
- Psychiatrische diagnose

"GOUDEN STANDAARD" DIAGNOSE

- Na hersenonderzoek
- Ophoping van: α -synucleïne
  - ziekte van Parkinson
  - MSA
  - DLB
- Ophoping van tau eiwit:
  - PSP
  - CBD

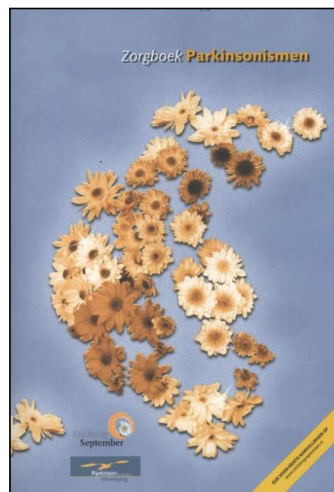

HOE VAAK KOMEN ATYPISCHE PARKINSONISMEN VOOR?

	incidentie	prevalentie
ZvP	14 / 100.000	100-300 / 100.000
MSA	0,6 / 100.000	1.9-3.3 / 100.000
PSP		2.7? of 5.8-6.5 / 100.000?
CBD	<1 / 100.000	
LBD	7.5% van alle dementie diagnoses (0-26%)	
Vasc park	3% binnen jaar na stroke in specialistisch centrum	

INFORMATIE VOOR PATIËNT EN HULPVERLENER 😊

- Multidisciplinaire kwaliteitsstandaard Parkinsonismen
- Commissie Parkinsonismen bij Parkinson Vereniging

"TAKE HOME MESSAGE DEEL 1"

- Deels vergelijkbare symptomen, vaak erger dan bij M. Parkinson

- belangrijk voor het onderscheid
- Goed luisteren en kijken naar patiënt heel belangrijk!
- Altijd bereid om mee te denken 😊

WAT GAAN WE DOEN?

Deel 1

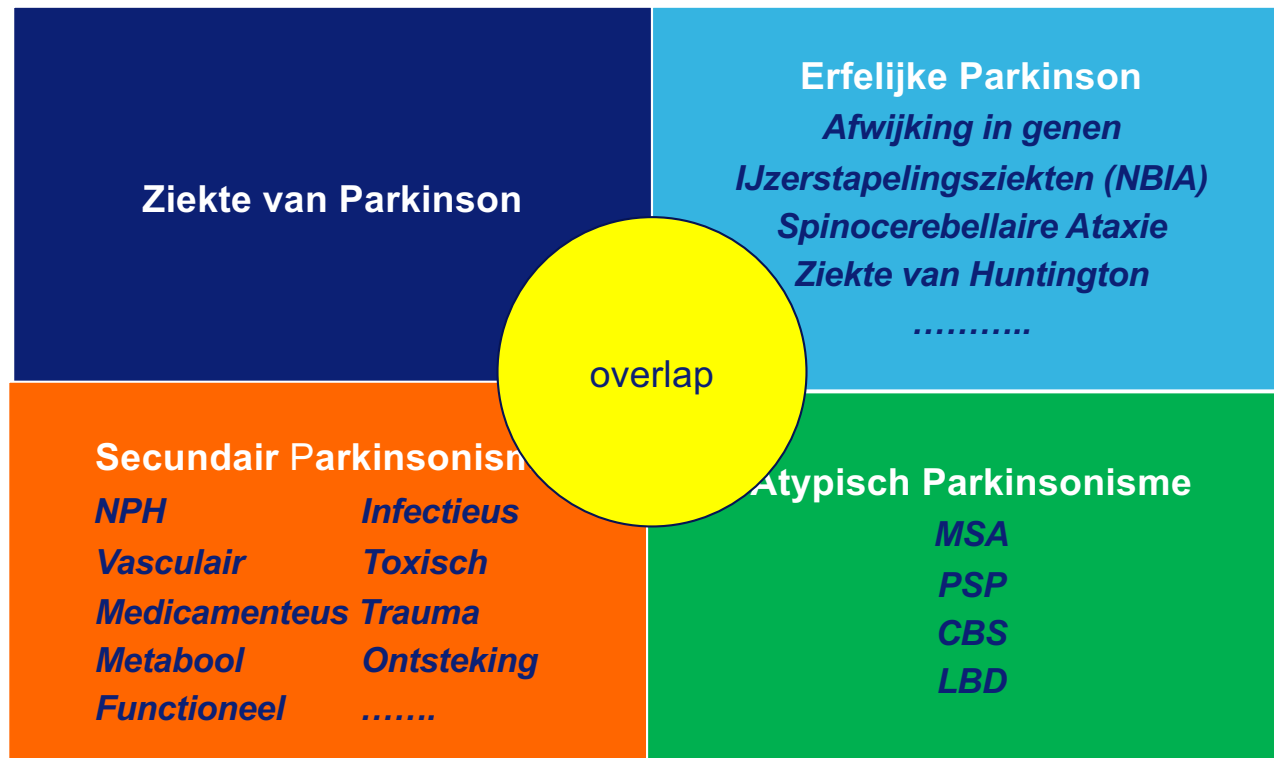
- Wat is parkinsonisme?
- Wat zijn de verschillen?
- Kan Parkinson later toch parkinsonisme blijken?
- Hoe hard is de diagnose?

Deel 2

- Wat zijn de behandelmogelijkheden?
- Wat is de prognose?
- Wat houdt ons expertisecentrum PSP-CBS in?

WELKE ZIEKTEN GEVEN PARKINSONISME?

WAAROM IS JUISTE DIAGNOSE BELANGRIJK?

- **Onzekerheid weggenomen**
- **Prognose**
  - Minder reactie op L-dopa
  - Beloop in tijd anders
- **Meer aandacht voor specifieke problemen**
  - Stridor bij MSA
  - Vallen en impulsieve gedrag bij PSP
  - Verslikken bij MSA, PSP
- **Wetenschappelijk onderzoek naar interventie**
  - Verdunning van effect bij veel vals-positieve ZvP
  - Ander effect bij andere ziekte

BEHANDELMOGELIJKHEDEN

BEHANDELAARS

- Neuroloog
- Parkinsonverpleegkundige
- Revalidatiearts
- Fysiotherapeut
- Logopedist
- Ergotherapeut
- Psychiater
- Specialist ouderengeneeskunde
- .....
- Diëtist
- Uroloog
- Sexuoloog
- Psycholoog
- Maatschappelijk werker
- MDL arts
- Klinisch geriater
- Huisarts

PARKINSONISME

- Medicatie:
  - Levodopa: effectief bij 30-50%
  - Amantadine: bij 15%
- Fysiotherapeut
  - Training en tips bij draaien, lopen, vallen, freezing, transfers
  - Meedenken over loophulpmiddel
- Ergotherapeut
  - Tips en meedenken en regelen: aanpassingen in huis, hulpmiddelen
  - Training van ADL
  - Adviezen voor dagindeling, energieverdeling

MYOCLONIEËN

- Clonazepam
- Levetiracetam

COÖRDINATIESTOORNISSEN BIJ MSA

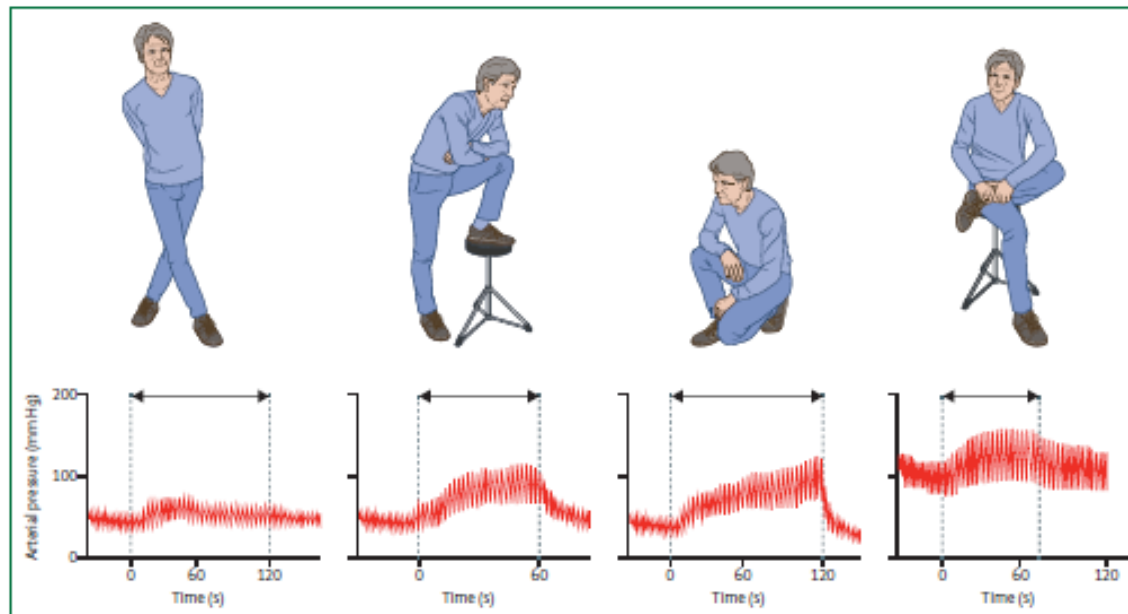
- Logopedie
- Fysiotherapie
- Ergotherapie

ORTHOSTATISCHE HYPOTENSIE

- Voldoende drinken (tenminste 1,5, liefst 2 liter/dag!!)
- Evt verlagen of stoppen medicijnen die bloeddruk verlagen
- Voldoende zout eten
- Rustig overeind komen
- Bed met hoofdeinde omhoog gedurende de nacht
- Frequente kleinere maaltijden
- Pas op met heet bad / alcohol
- Dij- of buikhoge steunkousen
- Houding / manoeuvres

HOUDINGEN / MANOEUVRES BIJ ORTHOSTASE

ORTHOSTATISCHE HYPOTENSIE

- Medicatie
  - fludrocortison
  - midodrine
  - pyridostigmine
  - droxidopa

NEUROPSYCHIATRISCHE SYMPTOMEN

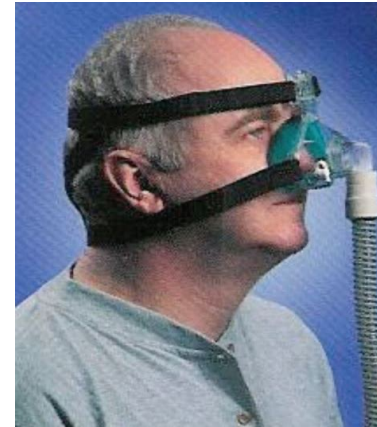
- Hallucinaties:
  - Clozapine
  - Cholinesterase remmers
- Geheugen
  - Rivastigmine
- Angst en depressie
  - Cognitieve gedagstherapie?
  - SSRI (paroxetine, mirtazepine)
  - Evt tricyclische antidepressiva als nortrilen, cave bijwerkingen
- Gedrag
  - Lastig, evt benzodiazepine, TCA, amantadine (apathie)
- Emotionele labiliteit
  - Lage dosis:
    - SSRI
    - Amitriptyline

UROLOGISCHE PROBLEMEN

- Plasproblemen
  - Blaasontsteking uitsluiten
  - → uroloog
    - Orale medicatie
    - Botuline toxine
    - Katheterisatie
    - Verblijfskatheter

- Erectiestoornissen
  - "viagra"
    - sildenafil
    - tadalafil
    - vardenafil

ADEMHALINGSSTOORNISSEN

- (nachtelijke) stridor (MSA)
  - CPAP
  - Botuline toxine
  - Tracheostoma
- Slaap apnoe syndroom
  - CPAP

BOTULINE TOXINE

- Afwijkende stand van nek

- Blefarospasme

SLIKSTOORNISSEN

- Logopedist
- Diëtist
- Verdikkingsmiddel
- PEG-sonde bij ernstige slikstoornissen

SPEEKSELVERLIES

- logopedie
- medicamenteus:
  - atropine oogdruppels onder de tong
  - glycopyrronium drank
  - scopolaminepleister
- botuline toxine
- bestraling van speekselklier

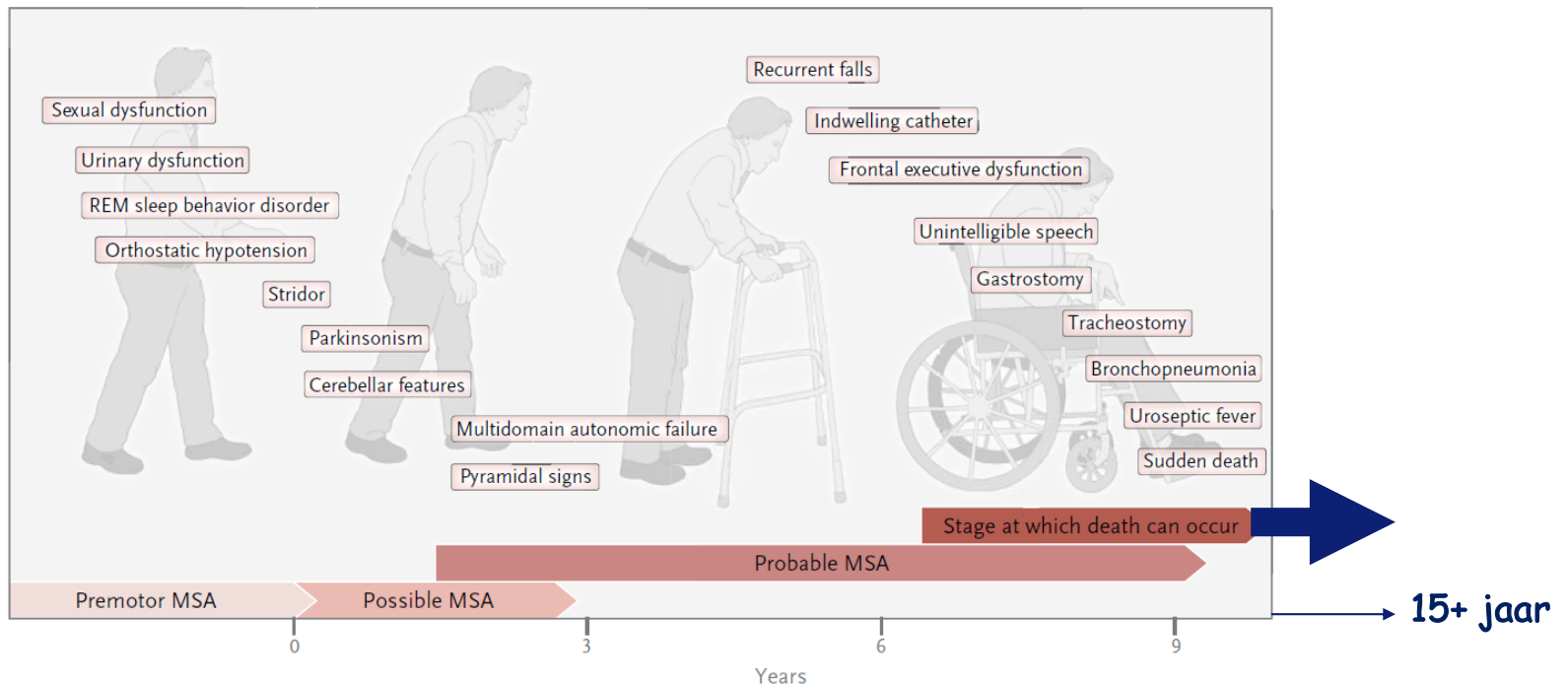
DROOMSLAAPSTOORNIS

- Clonazepam
- Melatonine

WAT IS DE PROGNOSE?

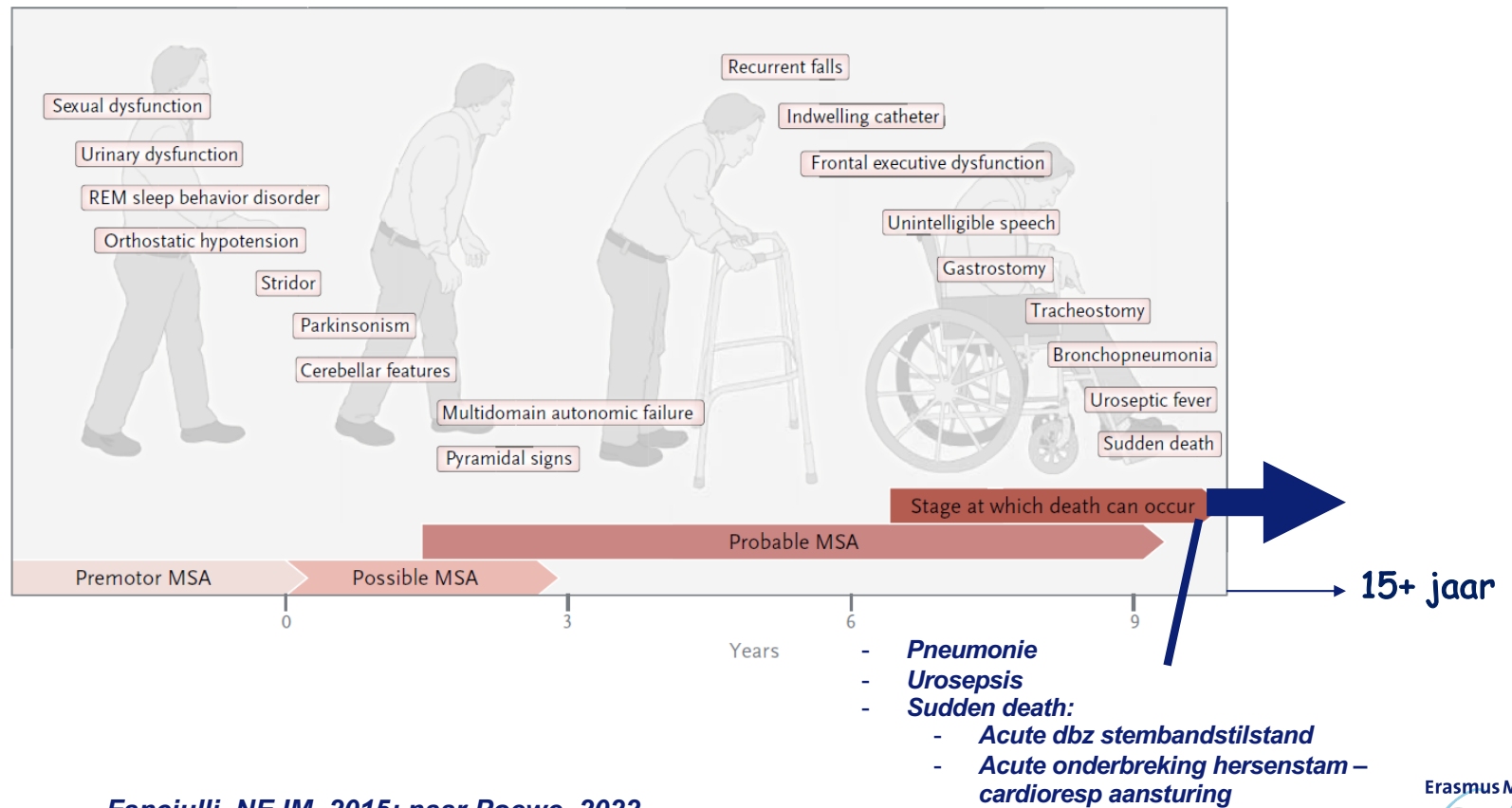
NATUURLIJK BELOOP MSA

- 50% loop hulpmiddel < 3 jaar
- 60% rolstoel < 5 jaar
- gem 6-8 jaar tot bedlegerig

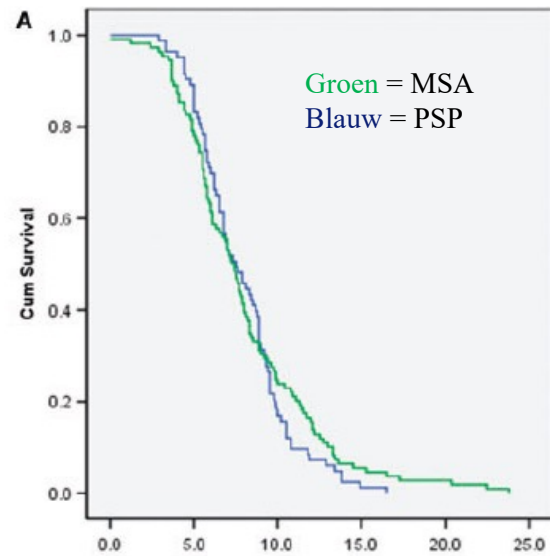
Fanciulli, NEJM, 2015; naar Poewe, 2022

NATUURLIJK BELOOP MSA

Fanciulli, NEJM, 2015; naar Poewe, 2022

OVERLEVING

O'Sullivan, Brain, 2008

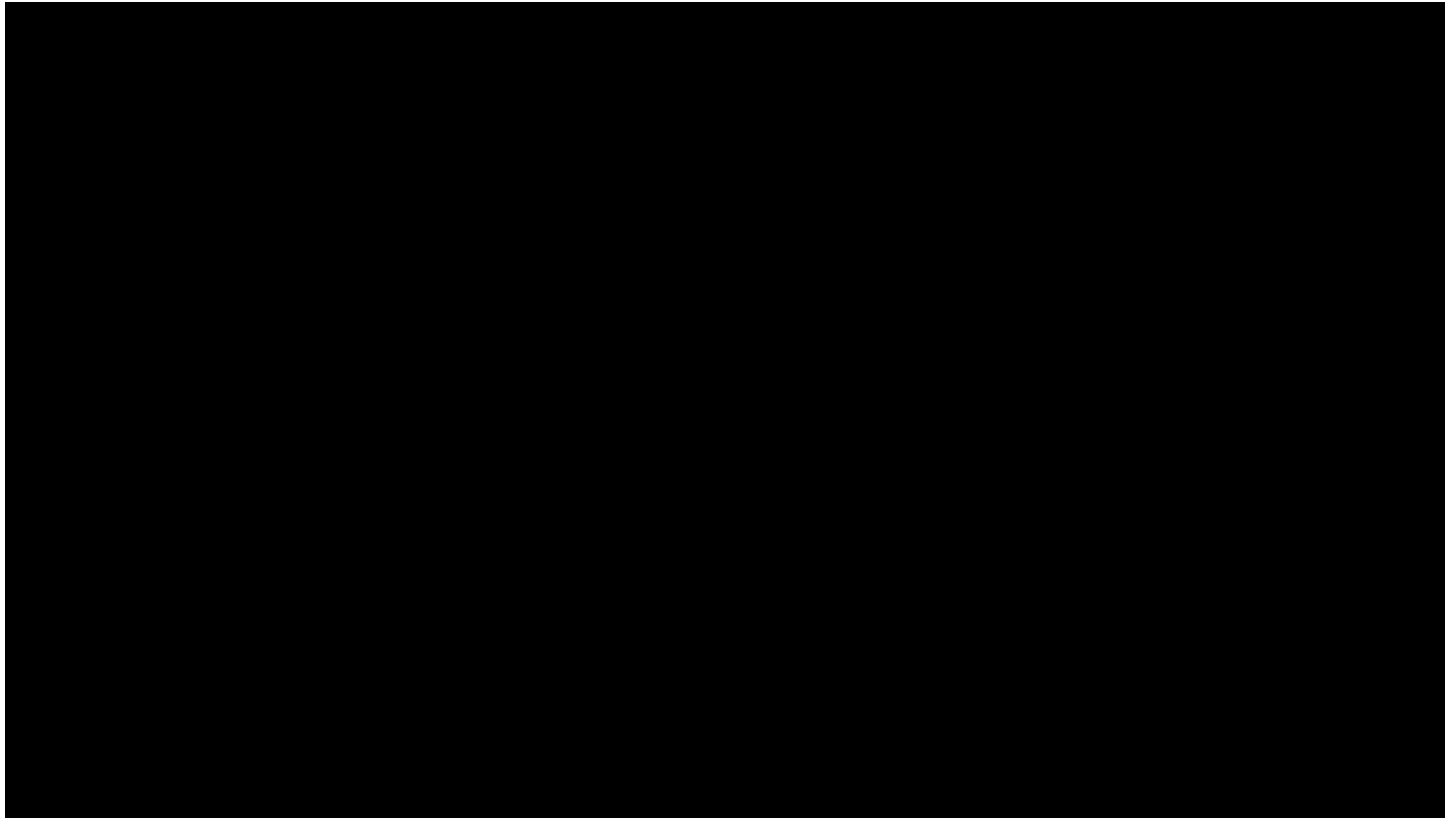
ADVANCED CARE PLANNING

- Denk hierover na als het nog niet zover is!
  - Advies Amerikaanse Neurologen Vereniging: doe dit in 1e jaar na diagnose... → 1e jaren!

Waar over?

- "Levenstestament": wat wel en wat niet?
- Palliatieve zorg: ja/nee? wanneer?? waar??
- Euthanasie: ja/nee? wanneer?? waar??

EXPERTISECENTRUM PSP-CBS

WWW.PSP-CBS.NL
WWW.ERASMUSMC.NL/PSP-CBS-CENTRUM

TOEKOMST

- Medicijnen die werken op:
  - klonteren α -synucleine / tau
  - opname / verspreiding van α -synucleine / tau door steunweefsel
  - afname immuunreactie op α -synucleine / tau
  - combinatie
- Vasculair parkinsonisme:
  - optimaliseren R/ risicofactoren

TOEKOMST

"TAKE HOME MESSAGE DEEL 2"

- Behandeling symptomatisch: voor herkenning symptomen teamvorming belangrijk
- Sneller ziektebeloop, maar verschillen groot dus niet goed te voorspellen
- Levodopa kan altijd geprobeerd worden, evenals andere medicijnen voor verschillende symptomen
- ??
- Denk iig na over uw eigen toekomst!
- Altijd bereid mee te denken, in en buiten ons expertisecentrum 😊